

Нотатки з конференції/

Банківська система України: кризові уроки і нові загрози

В Українській академії банківської справи Національного банку України (м. Суми) 27–28 жовтня 2011 року відбулася XIV Всеукраїнська науково-практична конференція “Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України”. Провідною темою виступів учасників конференції – науковців та фахівців-практиків з вищих навчальних закладів, банківських та фінансових установ України і зарубіжжя – був пошук шляхів оздоровлення вітчизняної банківської системи після фінансової кризи та зміцнення стійкості перед новими небезпеками.

Світ ще не оговтався від попередньої фінансово-економічної кризи, а вже постав перед загрозою нової. Невтішні прогнози щодо ймовірності технічного дефолту США влітку 2011 року, невирішеність боргових проблем Греції та деяких інших країн єврозони продовжують збурювати турбулентність на міжнародних фінансових ринках. Світова фінансова криза 2008–2009 років, як відомо, завдала відчутного удару по вітчизняній банківській системі, яка внаслідок високої залежності від загальних тенденцій розвитку світових фінансових ринків виявилася не готовою протистояти негативним аспектам її прояву. Чи враховано попередні болісні уроки, як відповісти на нові виклики? Ці питання вже не перший рік перебувають в епіцентрі досліджень та розробок українських науковців і практиків, для яких конференція у Сумах стала традиційним майданчиком для презентації нових напрацювань, обміну думками та дискусій.

Вітаючи учасників наукового форуму, голова оргкомітету конференції, доктор економічних наук, професор, ректор ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ” **Анатолій Єпіфанов** наголосив, що за 15 років існування академії це вже чотирнадцята конференція.

Рік у рік проведення таких форумів підтверджує їх актуальність та практичну цінність, особливо нинішній час потребує “тримати руку на пуль-

сі” наукової думки, вивчати вітчизняний та світовий досвід, постійно розширювати міжнародні наукові зв’язки.

Головна причина глобальної фінансової нестабільності має інституційне підґрунтя. З цього почав свій виступ перший доповідач, доктор економічних наук, професор, заступник керівника експертно-аналітичного центру з питань грошово-кредитної політики апарату Ради Національного банку України **Олег Яременко**. Варто визнати: криза, яка досі панує в економіці країни, має і свій позитивний ефект — поліпшилась якість менеджменту, ризику

Олег Яременко.

оцінюються обережніше, почався процес оздоровлення банків. Однак деякі інституційні підстави виникнення кризи сьогодні стали ще інтенсивнішими, ніж це було у 2008–2009 роках. Зокрема, на переконання фахівця, помилковим є намагання полегшити доступ до джерел ліквідності. Так звані “легкі гроші” дають можливість відкладати нехай і непопулярні, але необхідні реформи на майбутнє. Мінімальні процентні ставки центральних банків просто-таки провокують попит на ресурси з боку гравців фінансового ринку, що породжує довгострокові системні ризики. Гроші ж як головний ресурс повинні бути в дефіциті, відсоткові ставки мають зрости, тільки у такому разі всі інші ресурси можна буде отримати за рівноважною ціною, переконаний учений.

Крім того, доступність запозичених, а не зароблених коштів дає можливість приховувати ризики інвестиційних рішень, хоча ризик є таким же регулятором ринкових процесів, як і рівноважні ціни. Ще одна теза: в умовах глобальної взаємозалежності стрижнем світової економічної системи мають залишатися національні економічні, фінансові, монетарні суверенітети, лише потрібно навчитися працювати у нових умовах. Це особливо актуально для України, де зберігається значна залежність від зовнішнього фінансового ресурсу, небезпечними чинниками для вітчизняної економіки залишаються валютний і кредитний ризики, які потрібно враховувати поряд з довгостроковими національними інтересами.

Для пом’якшення негативного впливу погіршення кон’юнктури світових фінансових ринків на вітчизняну економіку та банківський сектор має бути застосований комплексний підхід, адже проблеми банківського

Вікторія Вовк.

сектору, економічні та політичні процеси тісно взаємопов’язані. Кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри фінансів і кредиту Харківського національного університету внутрішніх справ **Вікторія Вовк** у своїй доповіді окреслила основні напрями такого комплексного підходу. На її переконання, на макрорівні зусилля варто спрямовувати на зменшення доларизації економіки, уповільнення темпів

Анатолій Єпіфанов.

інфляції, обмеження зовнішнього валового боргу, стабілізацію фіскальної ситуації. На рівні банківської системи потребують врегулювання аспекти входження на вітчизняний ринок іноземних банків на підставі встановлення обмежень на участь іноземного капіталу у банківській системі України, стимулювання спрямованості банківських кредитів у реальний сектор економіки, підвищення рівня капіталізації банківських установ, оздоровлення санаційно спроможних банківських установ та ліквідації нежиттєздатних структур, вирішення проблеми “токсичних” активів, обмеження рівня банківських ризиків тощо.

Аби вчасно та адекватно реагувати на кризові явища, необхідно знайти механізми їх ефективного прогнозування. Макроекономічні параметри (ВВП, інфляція, промислове виробництво тощо) не можуть слугувати надійним підґрунтям для прогнозів, адже аналіз та оприлюднення статистичної інформації потребують значного часового проміжку, до того ж існує певна інерційність економіки при зміні ситуації.

Олексій Пластун.

Олексій Пластун запропонував альтернативний, значно чутливіший індикатор прогнозування виникнення криз – ринкову волатильність. Адже біржовий сектор економіки надзвичайно оперативно реагує на різні зміни в економічній, політичній та інших сферах, а тому контроль стану розвитку економіки та аналіз динаміки процесів і тенденцій на основі біржових показників можна робити щоденно. Те, що такий метод працює, підтвердило дослідження мінливості біржових активів упродовж останніх 10–12 років на різних типах ринків – фондовому, валютному і товарному. Зміна індексу Доу-Джонса, коливання валютної пари євро/долар та ціни на золото упродовж цього періоду продемонстрували певну циклічність і чіткий зв’язок між динамікою вола-

тильності і світовими кризами – криза призводить до збільшення амплітуди коливань біржових інструментів. До речі, влітку 2011 року досліджувані біржові інструменти також демонстрували зростання волатильності, що, на жаль, свідчить про наближення чергової хвилі кризи. Чи справдяться ці негативні прогнози і якою мірою – покаже час.

Певні орієнтири щодо загальних тенденцій та напряму розвитку економіки України може дати дослідження процесів, що мають природний, історично зумовлений характер і визначають глибинні економічні трансформації протягом тривалого часу. Одним із таких процесів можна вважати поступову неухильну еконо-

Олександр Литвинов.

мічну конвергенцію (тобто з б л и ж е н н я) України з розвинутими країнами ЄС, що чітко віддзеркалюється на цінній динаміці вітчизняного внутрішнього ринку. Заступник керівника апарату Ради НБУ **Олександр Литвинов** дослідив поступове наближення цінних співвідношень в окремих сегментах внутрішнього ринку України до аналогічних співвідношень на внутрішніх ринках країн ЄС. У своїй доповіді він наголосив, що цей процес відбувається незалежно від темпів інфляції, зростання чи зниження рівня доходів, динаміки показників зовнішньоекономічної діяльності і навіть політичних чи економічних рішень уряду. А тому об’єктивна зумовленість тісного зв’язку внутрішнього ринку України із сусідніми європейськими країнами у світлі актуальності європейської інтеграції потребує більш гнучких підходів до визначення цілей та пріоритетів у вітчизняній грошово-кредитній політиці, а не лише неухильного прагнення будь-що забезпечити ціннову стабільність. Отже, наявність подібних з ЄС економічних проблем посткризового розвитку потребує відповідно схожих дій і напрямів щодо їх вирішення, зробив висновок Олександр Литвинов.

Коли говорять про кризу, насамперед ідеться про ризики. Своєрідним виміром ризиків конкретного банку є рейтингування, заявив у своїй доповіді

Павло Бондарчук.

сійських науковців, яка дає змогу співвідносити й порівнювати оцінки різних рейтингових агентств, у кожного з яких своя методика і шкала параметрів. У Росії (як, до речі, і в Україні) на ринку представлені як відомі світові рейтингові агентства (Moody’s, S&P, Fitch), їхні представництва, так і велика кількість суто національних рейтингових агентств. Автори дослідження запропонували концепцію єдиного рейтингового простору, методологію побудови економетричних моделей та методик порівняння рейтингових досліджень різних агентств. Ця новація має ще одну практичну цінність: не секрет, що рейтинговий бізнес достатньо корумпований, оскільки послуги з

гість із Москви, доцент кафедри банківської справи Національного дослідницького університету “Вища школа економіки” **Павло Бондарчук**. Він представив на конференції розробку групи ро-

Коментар Анатолія Єпіфанова для засобів масової інформації.

рейтингування оплачуються самими емітентами. А тому порівняння рейтингів створює своєрідний запобіжник від зловживань у цій сфері. Розробки російських учених-економістів варто було б застосувати і на українському ґрунті.

Рейтинг того чи іншого банку значною мірою залежить від готовності впроваджувати інновації. Активну дискусію й обговорення учасників конференції викликала доповідь кан-

Світлана Єгоричева.

дидата економічних наук, доцента кафедри фінансів Полтавського університету економіки і торгівлі **Світлани Єгоричевої** на тему “Стратегії інноваційної діяльності банків та умови їх ефек-

тивної реалізації”. Автор зауважила брак у вітчизняних банківських установах саме стратегічного підходу до інновацій і навіть розуміння поняття інноваційної стратегії з точки зору цілей, факторів її формування, механізмів реалізації. В результаті опитування керівників і менеджерів банків у кількох областях України та аналізу інформації з офіційних сайтів банків I–III груп було виявлено, що впровадження інновацій відбувається насамперед у банках, віднесених до груп найбільших і великих, причому переважно це технологічні, а не продуктові інновації. До того ж, на жаль, більшість продуктових інновацій українських банківських установ – це запозичення із зарубіжної практики, що в реаліях вітчизняної нормативно-правової бази зазнають певних змістовних змін. Неодмінною умовою забез-

печення ефективної реалізації стратегії інноваційної діяльності слід вважати формування належного рівня інноваційної культури, яка, на відміну від загальної корпоративної, не може бути сформована незалежно від управлінських впливів, а є результатом свідомих дій керівництва банку. Саме впровадження різноманітних інновацій у вітчизняних банках закладає основи для їх стабільного розвитку, підвищення конкурентоспроможності та протидії кризовим явищам.

На конференції розглядалися і суто практичні питання діяльності банківських установ. Зокрема, заступник начальника відділу правового забезпечення валютного контролю юридичного департаменту Національного банку України **Тетяна Левченко** поінформувала про основні аспекти оформлення генеральної ліцензії на здійснення валютних операцій банками, нещодавно запроваджені новації у цій сфері. А головний юрисконсульт відділу правового забезпечення банківського регулювання і нагляду юридичного департаменту НБУ **Марина Яценко** ґрунтовно проаналізувала проблеми правового регулювання процедури ліквідації банків шляхом відкликання банківських ліцензій Національним банком України.

Загалом упродовж двох днів роботи

XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції “Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України” її учасники висловили чимало цікавих думок та практичних пропозицій, обмінялися досвідом. На основі наукових доповідей, проведених дискусій і опублікованих тез підготовлено резолюцію, в якій узагальнено головні висновки оцінки сучасного стану та викладено рекомендації щодо перспектив розвитку банківської системи в умовах глобальної нестабільності.

А в кулуарах конференції її учасники і гості мали змогу ознайомитись з експонатами виставки “Розвиток банківської системи на Сумщині XIX – початку XX століття”, приуроченої до 20-ї річниці Національного банку України і презентованої науково-дослідним центром академії. Документи, давні фотознімки, раритетні історичні предмети з банківських установ наочно проілюстрували розвиток банківської справи, нагадали про видатних банкірів і меценатів, відтворили атмосферу фінансових відносин, що панувала понад сто років тому в Сумах та інших містах області.

Юрій Матвійчук,
“Вісник НБУ”.

Фото **Андрія Боженка.**

Інформація з першоджерел/

Зміни і доповнення до Державного реєстру банків, внесені у жовтні 2011 р.¹

Назва банку	Вид товариства	Зареєстрований статутний капітал, грн.	Дата реєстрації банку	Реєстраційний номер	Юридична адреса
м. Київ і Київська область					
Публічне акціонерне товариство “ВЕСТ ФАЙНЕНС ЕНД КРЕДИТ БАНК”	ПАТ	88 045 200	04.10.2006 р.	311	м. Київ, вул. Ковпака, 17
Львівська область					
ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО “ФОЛЬКСБАНК”	ПАТ	420 000 000	10.10.1991 р.	25	м. Львів, вул. Грабовського, 11
Публічне акціонерне товариство “Ідея Банк” (колишня назва – Публічне акціонерне товариство “Плюс Банк”)	ПАТ	147 000 000	22.10.1991 р.	46	м. Львів, вул. Валова, 11

¹ “Перелік банків України, включених до Державного реєстру банків” опубліковано у “Віснику НБУ” № 8, 2011 р. Зміни і доповнення, внесені до Державного реєстру банків, виділено червоним кольором. Назви банків подаються за орфографією статутів.

На замовлення “Вісника НБУ” матеріали підготувала головний економіст департаменту реєстрації, ліцензування та реорганізації банків Національного банку України **Олена Сілецька.**